

Biện pháp Giáo dục đa văn hóa cho trẻ ở trường mầm non

Võ Thị Hồng Lam, Trần Thị Kiều Nhung, Nguyễn Song Hà Ny, Phạm Thị Ngọc Hằng

*HVCH, Trường ĐH Sư phạm TPHCM

Received: 16/08/2024; Accepted: 26/08/2024; Published: 20/9/2024

Abstract: According to the Center for Bilingual and Multilingual Education (2023), multicultural education not only helps children expand their knowledge of cultures but also helps them adapt flexibly to the social environment, know how to communicate, behave, and cooperate well in solving problems. More importantly, multicultural education also shapes children to become global citizens with open and creative thinking. However, currently multicultural education for preschools is a new and difficult issue for teachers in general. The article presents “Multicultural education for children in preschools”.

Keywords: Multicultural education, preschool

1. Đặt vấn đề

Trong một thế giới hội nhập và ngày càng thay đổi, sự đa dạng về văn hóa trở thành đặc trưng không thể phủ nhận của xã hội ngày nay. Việc chấp nhận và hiểu biết về sự khác biệt văn hóa là một trong những yếu tố quan trọng để xây dựng một cộng đồng toàn cầu, nơi mọi người có thể sống hòa mình trong môi trường đa văn hóa. Do đó, giáo dục đa văn hóa ở mầm non không chỉ là một yếu tố đảm bảo sự hiểu biết và tôn trọng những khác biệt về văn hóa mà còn chính là một nhiệm vụ tất yếu của giáo dục, là chìa khóa mở cánh cửa cho sự phát triển toàn diện của trẻ trong bối cảnh mới.

Trẻ mầm non là trẻ đang trong giai đoạn phát triển mạnh mẽ về cả thể chất và trí tuệ. Trẻ có khả năng học hỏi và kiến tạo nhận thức mới, phong phú (Nguyễn Ánh Tuyết và cộng sự, 2019) vì vậy việc tiếp cận với các giá trị đa văn hóa khác nhau giúp trẻ xây dựng cái nhìn toàn diện về thế giới xung quanh, từ đó phát triển lòng tự hào về bản thân, dân tộc mình và tôn trọng đối với sự đa dạng, khác biệt về văn hóa của các dân tộc khác. Theo Trung Tâm giáo dục học sinh song ngữ và đa ngôn ngữ (2023), giáo dục đa văn hóa không những giúp trẻ mở rộng kiến thức về các nền văn hóa mà nó còn giúp trẻ thích ứng linh hoạt với môi trường xã hội, biết cách giao tiếp, ứng xử, hợp tác tốt trong việc giải quyết các vấn đề. Quan trọng hơn, giáo dục đa văn hóa còn định hình cho trẻ trở thành những công dân toàn cầu có tư duy cởi mở và sáng tạo.

Tuy nhiên, hiện nay công tác giáo dục đa văn hóa cho ở trường mầm non đang là một vấn đề mới

và khó đối với các giáo viên nói chung. Bài báo trình bày về “Giáo dục đa văn hóa cho trẻ ở trường mầm non”.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm Đa văn hóa

Khái niệm đa văn hóa bắt đầu được đề cập đến ở Nhật Bản sau chiến tranh thế giới lần thứ 2 (1945), sau đó nhấn mạnh đa văn hóa với các cụm từ “Hiểu biết quốc tế/ Hiểu biết về các nước khác/ Văn hóa Nhật Bản”. Đến nay, thuật ngữ đa văn hóa chưa được chính thức hóa (Chương trình giáo dục phổ thông năm 2018). Tuy nhiên gần đây, khái niệm này bắt đầu có những nghiên cứu đề xuất (Mang tính Đa văn hóa) bằng việc dạy về văn hóa địa phương, dạy tiếng dân tộc (Tiểu học: 70 tiết/ THCS, THPT: 105 tiết)

Cũng theo bài giảng của PGS.TS. Hoàng Văn Cẩn, đa văn hóa được hiểu qua các quan điểm đồng hóa (assimilation). Đó có nghĩa là thiểu số phải tiếp nhận lối sống của đa số. Đa văn hóa cũng có thể hiểu là hòa nhập (integration), nghĩa là thiểu số cần phải theo chuẩn mực chung (chính trị, kinh tế, ngôn ngữ) nhưng có thể vẫn giữ nét riêng trong gia đình chẳng hạn như: ngôn ngữ, phong tục, lối sống. Đa văn hóa (Multicultural) cũng có nghĩa là các cộng đồng được bảo tồn lối sống của mình ở mức phù hợp.

Cho dù có những cách nhìn và khái niệm khác nhau về đa văn hóa nhìn chung đa văn hóa có thể được hiểu là sự tồn tại và phát triển của nhiều nền văn hóa khác nhau trong một xã hội. Sự đa dạng văn hóa này có thể thể hiện ở nhiều khía cạnh, như ngôn ngữ, tôn giáo, phong tục tập quán, lối sống,...

2.2. Một số biện pháp giáo dục đa văn hóa cho trẻ mầm non

2.2.1. Giáo viên là hình mẫu trong việc tiếp cận và tiếp nhận đa văn hóa

Giáo viên cần có hiểu biết về văn hóa địa phương, văn hóa các vùng miền, và văn hóa ở các quốc gia khác nhau đặc biệt là nơi mà trẻ trong lớp từng được sinh ra và lớn lên ở đó. Giáo viên cũng là người cần tôn trọng sự khác biệt văn hóa và thể hiện sự quan tâm đến văn hóa của trẻ em từ các nền văn hóa khác nhau.

2.2.2. Xây dựng chương trình giáo dục đa văn hóa trong trường mầm non

Xác định mục tiêu, phương pháp, hình thức tổ chức và nội dung hoạt động phù hợp với trẻ, với điều kiện thực tế, phù hợp với văn hóa địa phương; hướng đến sự bình đẳng sắc tộc - tín ngưỡng - tôn giáo, hướng đến sự chia sẻ - đoàn kết dân tộc; thúc đẩy sự hiểu biết về văn hóa, thúc đẩy tính toàn diện và thách thức các định kiến; hướng đến quan điểm toàn cầu (hòa nhập nhưng không hòa tan, tiếp cận để mở rộng hiểu biết đồng thời thấy giá trị của văn hóa bản địa);...Giáo viên cần xây dựng đầy đủ kế hoạch năm, tháng, tuần, ngày và kế hoạch hoạt động cụ thể.

2.2.3. Xây dựng môi trường giáo dục đa văn hóa trong trường, lớp có thể theo chủ đề, theo sự kiện của địa phương, vùng miền, quốc gia và quốc tế.

Môi trường giáo dục đa văn hóa cần được thể hiện qua các hình ảnh, vật thật, mô hình về trang phục, thức ăn, danh lam thắng cảnh, hình ảnh lao động sản xuất, hình ảnh các điệu múa, các lễ hội... của các vùng miền, dân tộc, quốc gia khác nhau. Môi trường giáo dục đa văn hóa cần được tạo ra một cách phong phú, đa dạng, hấp dẫn, phù hợp với lứa tuổi của trẻ.

2.2.4. Thường xuyên tổ chức các buổi sinh hoạt chung cho trẻ chia sẻ về những trải nghiệm của bản thân và gia đình

Có thể vào đầu mỗi tuần học, cho trẻ mang theo một món đồ vật kỉ niệm hoặc hình ảnh và tạo cho trẻ có cơ hội nói/ trình bày (show and tell) về những đồ vật, hình ảnh mà trẻ có được trong các chuyến đi, việc làm của trẻ và gia đình vào cuối tuần. Điều đó giúp cho trẻ có nhiều góc nhìn khác nhau về sự đa dạng văn hóa, cách sinh hoạt của mỗi gia đình, cộng đồng, địa phương, quốc gia.

2.2.5. Đọc sách, cung cấp sách và khuyến khích trẻ đọc sách về những sự khác biệt trong ngôn ngữ,

cách sinh hoạt, cách ăn uống, chào hỏi giữa các vùng miền, quốc gia khác nhau.

Sách là một nguồn tài nguyên phong phú giúp trẻ tìm hiểu về văn hóa của các vùng miền, quốc gia khác nhau. Giáo viên cần lựa chọn những cuốn sách phù hợp với lứa tuổi của trẻ.

Ví dụ: Quyển Sách “My Granny went to Market” nói về những chuyến đi và những gì bà nhìn thấy và mua được ở các quốc gia, “Where We live” nói về nơi mà mỗi người sinh sống và cách sinh hoạt của cộng đồng nơi mà các thành viên đang ở; sách “How many ways can you say hello?” nói về lời chào bằng nhiều ngôn ngữ khác nhau, hoặc sách “Tomorrow is the new year’s day” nói về cách mà các gia đình tổ chức mừng năm mới... với những nội dung rất đơn giản, gần gũi nhưng giúp cho trẻ nhìn ra sự khác biệt về văn hóa ở nhiều quốc gia, giáo viên dễ dàng tìm thấy trong các nhà sách, và kênh đọc sách online.

Hình 4- Một số quyển sách, câu chuyện nói về giáo dục đa văn hóa trên thế giới

2.2.6. Đi thăm các di tích, công trình, nhà ở, làng nghề địa phương và giới thiệu các nghề truyền thống ở các quốc gia khác.

Tìm hiểu về các di tích, danh lam thắng cảnh ở địa phương, các công trình tiêu biểu, các làng nghề truyền thống ở nhiều địa phương, quốc gia, các loại nhà ở xung quanh cũng là cách giúp trẻ tìm hiểu về văn hóa và sự đa dạng văn hóa. Sau đó, kết hợp giáo dục văn hóa với các hoạt động nghệ thuật và sáng tạo như:

Tổ chức các buổi vẽ tranh, điêu khắc nhỏ, làm đồ thủ công với chủ đề văn hóa để khuyến khích trẻ thể hiện sự sáng tạo của mình thông qua nghệ thuật.

Phát triển các dự án nghệ thuật cộng đồng, nơi trẻ có thể hợp tác với nhau để tạo ra các tác phẩm nghệ thuật thể hiện đa dạng văn hóa và ý thức cộng đồng.

2.2.7. Tìm hiểu và tham gia trải nghiệm các hoạt động trong các ngày lễ hội của Việt Nam và các ngày lễ hội ở quốc gia khác.

Ví dụ như gần tới tết Nguyên Đán, các trường mầm non trang trí sân trường, lớp học bằng những mô hình, tranh ảnh mô tả truyền thống đón tết của đất nước ta như bánh chưng, bánh tét, trưng bày hoa mai, hoa đào. Trẻ nhận biết được một số nét khác nhau giữa tết ở miền Bắc và miền Nam. Hình ảnh hình ảnh mọi người chúc tết nhau, người lớn mừng tuổi trẻ con, hình ảnh du xuân, lễ chùa... Qua đó, trẻ có thể làm quen với những phong tục, quan niệm của người Việt Nam là mong muốn những điều tốt đẹp nhất cho mình và người thân trong năm mới.

Giáo viên tổ chức cho trẻ tham gia trải nghiệm các hoạt động trong ngày Tết và cũng tham gia các hoạt động tổ chức Tết ở các nước khác trên thế giới để trẻ hiểu biết rộng hơn về phong tục tập quán của nhiều dân tộc, vùng miền, quốc gia khác nhau.

2.2.8. Cho trẻ tham quan lãnh sự quán hoặc mời các tùy viên trong lãnh sự quán đến trò chuyện với trẻ cũng là cách giúp cho trẻ mở rộng về đa văn hóa.

Tổ chức cho trẻ tham quan danh lam thắng cảnh tiêu biểu của địa phương, thăm đại sứ quán, lãnh sự quán của các nước.

Đối với những đặc trưng văn hóa mà trẻ không thể trực tiếp trải nghiệm, như văn hóa của các dân tộc thiểu số, văn hóa của các nước khác trên thế giới, giáo viên có thể đưa mô hình văn hóa tiêu biểu vào trường cho trẻ trải nghiệm. Ví dụ, trẻ có thể được học cách làm gốm, vẽ heo đất, làm quạt giấy, trang trí nón lá, gói bánh chưng, làm kẹo dừa, vẽ tranh dân gian, nặn tò he, chơi các trò chơi dân gian,... Những hoạt động này giúp trẻ hiểu biết thêm về những đặc trưng văn hóa của các vùng miền khác nhau và quốc tế và hình thành ý thức tôn trọng sự khác biệt văn hóa.

Tương tự, khi trẻ được chơi các trò chơi dân gian, trẻ sẽ được tìm hiểu về luật chơi, cách chơi, ý nghĩa của trò chơi. Trẻ sẽ được trải nghiệm cảm giác vui chơi, vận động, giao lưu, hợp tác với bạn bè. Những hoạt động này giúp trẻ hiểu biết về văn hóa truyền thống của dân tộc, về tinh thần cộng đồng của người Việt Nam.

2.2.9. Tổ chức những tiết học giáo dục văn hóa sinh động, hấp dẫn trẻ

Trong giờ học, ngoài nhiệm vụ giới thiệu văn hóa, giáo viên cần dạy trẻ biết ứng xử phù hợp với từng nền văn hóa khác nhau, biết tôn trọng sự khác biệt văn hóa của mọi người, biết trân trọng và giữ gìn bản sắc văn hóa của mình và học tập một cách chọn lọc văn hóa của những địa phương và dân tộc khác. Ví dụ như tiết học làm quen với cách chào của các nước, cách ăn uống, các tiết học giới thiệu về trang phục truyền thống, lễ hội truyền thống của các dân tộc.

2.2.10. Tổ chức cho trẻ xem phim tư liệu về văn hóa địa phương, khu vực, đất nước khác nhau cũng là biện pháp hữu ích

Phim tư liệu là một loại hình nghệ thuật đặc biệt, có khả năng truyền tải thông tin một cách chân thực và sinh động. Thông qua phim tư liệu, trẻ em có thể hiểu biết về văn hóa của địa phương, khu vực, đất nước khác nhau một cách toàn diện và sâu sắc.

3. Kết luận

Giáo dục đa văn hóa cho trẻ mầm non là một nhiệm vụ quan trọng, cần được thực hiện một cách thường xuyên, liên tục, có kế hoạch. Giáo dục đa văn hóa cho trẻ mầm non giúp trẻ có hiểu biết về văn hóa của các vùng miền, dân tộc, quốc gia khác nhau. Qua đó, trẻ biết tôn trọng sự khác biệt văn hóa. Đồng thời, khi tham gia các hoạt động trải nghiệm, trẻ có cơ hội phát triển khả năng giao tiếp, ngôn ngữ, tư duy, cảm thụ thẩm mỹ, sáng tạo. Hơn thế nữa, giáo dục đa văn hóa cho trẻ mầm non còn giúp trẻ hình thành nhân cách toàn diện, có khả năng thích ứng với sự thay đổi của xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Banks, J. A., & Banks, C. A. M. G. (2004). *Handbook of Research on Multicultural Education*. Stanford University.
2. Karuppiyah, N., & Berthelsen, D. (2011). Multicultural Education: The Understandings of Preschool Teachers in Singapore. *International Journal of Early Childhood Education*, 36(4), 447–463. <https://doi.org/10.1177/183693911103600406>
3. Levinson, Meira (2010). Mapping Multicultural Education. In *The Oxford Handbook of Philosophy of Education*, ed. Harvey Siegel, 428-450. Oxford; New York: Oxford University Press.
4. Lương Thị Định, & Lò Thị Thanh. (2020). Thực trạng giáo dục đa văn hóa cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non Tô Hiệu thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La. *Tạp chí khoa học xã hội số 21*